

Anton Flinholms optegnelser

Ved Jens Busk Jensen

En på Vejen-Læborgegnen velkendt personlighed, gdr. Anton Flinholm, nedskrev 1936 og følgende år sine minder og tanker om mangt og meget. Det er disse minder, der noget forkortet søges frit gengivet i det følgende.

Anton Hansen Flinholm er født den 16. februar 1862 i Gesten sogn som søn af Hans Nielsen Flinholm og Kirsten Hansen.

Hans forældre flyttede 1862 til Læborg. Fra Læborg over Drostrup marker til Vejen by førte *en gammel vej*. Det var nok et stykke af Hærvejen, som kaldtes »den døde vej«. Stykket fra Vejen store vandmølle til Vejen hed Skolevejen, Kirkevejen eller Præstevejen. «Når man i 74 år har boet ved denne vej», skriver Flinholm, »husker man hver krumning, sænkning, forhøjning, vandhuller, stendynger, sandgrav, mark og hede, huse og gårde og deres udseende såvel som vejens tilstand og forbedring«.

Lavningserne i vejkanterne mellem Vejen og vandmøllen hed *Tombhul*. Her gik der spøgeri, som folk nok fortalte om, men kun gjorde løjer med. Alligevel var børn og adskillige voksne ikke dristige ved at færdes dér ved aftenstid. Det var et skummelt sted, en dyb, sandsporet vej, snart en stump dige, snart en lavning og snart en jordbrink ved siden af vejen. Vejen krummede sig i samme sandede tilstand over Vejen-Læborg sogneskel og over bakkerne til Læborg kirke. Flere gange blev der taget lidt af bakkerne og fyldt i lavningerne.

Så blev den optaget som 1. classes bivej med amts-tilskud og endelig helt amtsvej, men fuldstændig omreguleret.

Tæt ved Damsgård lå *Mads Lunds dam*, om vinteren med en herlig isbane for børnene. Det kunne give en bule i panden eller en våd fod, men vandet var ikke dybt. En morgen, de var på vej til skole, var der tynd is på dammen; den kunne ikke bære. Men med et tog en stor dreng tilløb og satte ud over isen, som gik ret i bølger. Så længe der var fart på, gik det godt, men da farten sagtnede, gik træskoene igennem, og drengen gik til skole med våde fødder.

Når man nåede *bakken ved Læborg* var der en herlig udsigt. Man skimtede Ribe domkirketårn, Kolding vejr mølle, Engelsholm ved Vejle og mange småbyer, kirker og møller. Fra Gejlgårds lade skulle man kunne tælle 22 kirker. Stadig er der en herlig udsigt herfra, om end granskov og plantager dækker en del.

På denne vej blev Anton uvenner med en kammerat, og de kløede hinanden eftertrykkeligt. En anden gang var de to på isen i nogle mergelgrave et stykke fra vejen. Kristian, som kammeraten hed, stod oppe på brinken med en større sten, som han ville kaste på isen. I det samme løb Anton forbi og fik stenen på siden af hovedet, så tænderne røg ud af munden. Det var ikke sket med vilje. Kristian græd, og Anton græd. Kammeraterne hjalp, så godt de kunne. Anton fik noget bundet om hovedet, og så traskede de til skole. Anton fik ikke mén af det.

I skolen hos den udmærkede lærer *H. Hansen* gik det med liv og lyst og masser af gavtyvestreger. Ad samme gamle vej gik Anton »til præst« hos *pastor Svejstrup* i Vejle. I konfirmandstuen skulle der være ro. Præsten var ellers rar, læste og fortalte meget for de unge og sang godt. Der var på den tid kommet et tillæg til salme-

bogen, som brugtes meget. Til jul og påske gav konfirmanderne præsten »foen«, som bestod af madvarer som smør, æg, ænder, høns eller måske en hare. Fru Svestrup var meget mild og venlig, når børnene bragte disse ting. Kort før konfirmationen gav de penge, en krone eller to, enkelte gav mere. På denne offerdag kom konfirmanderne ind i stuen til kaffe og kage. Det var stort, syntes børnene, for de var ikke forvænt med lækre sager. Ved konfirmationen i kirken stod pigerne ved den ene side, drengene ved den anden på kirkegulvet. Præsten holdt »afhøring« (katekisation), og man svarede så godt, man kunne. Præsten holdt så en tale til børnene, og det skete, at flere måtte fælde en tåre. Så blev de spurgt om troen på dåbspagten, og præsten lyste velsignelsen over dem. – Ved gildet i hjemmet serveredes god mad, men der blev ikke stadset. Det var ikke almindeligt, at de indbudte gav gaver, måske gav en familie en salmebog eller en lille ting, og det var man meget taknemlig for.

Efter skolegangen kom *arbejdstiden*, dog var Anton vant til at tage fat forinden. Hans mor var syerske, så han måtte hjælpe inde, også faderen satte ham i arbejde, og da han havde et godt håndelag, faldt det ham let. Moderen så gerne sine børn gå i kirke. Når de kom hjem, kunne hun spørge om, hvad præsten havde sagt; kunne Anton da ikke svare, blev han flov.

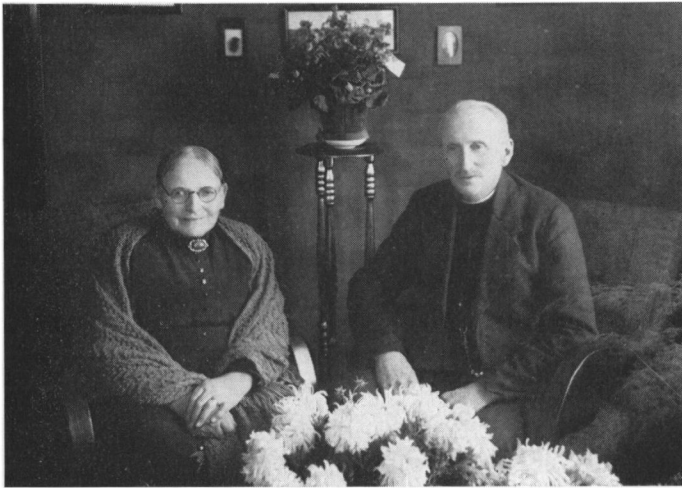
Året efter konfirmationen kom Anton ud at tjene. Udstyret med en kiste, indeholdende de nødvendige klæder, spejl, kam, stoppe- og synål, garn og tråd, og med forældrenes formaninger om at være ærlig og sanddru drog han til Refsing til *gårdmand Niels Jakobsen*, billedhugger N. Hansen Jakobsens farbroder, en god plads for unge mennesker. Man så gerne, de unge gik i kirke; de søgte så pastor Assens, som da var kapellan hos præsten i Gamst. Husbonden tog også folkene med

til foredrag. På gården var der orden, men meget arbejde, da man ikke havde maskiner. Det første år fik Anton 64 kr. i løn, det andet 164. Kort før jul det sidste år blev Anton alvorlig syg, han blev kørt hjem julemorgen og fik læge. Det var højre arm, der var dårlig. Han fik isomslag, som skulle fordele ondet. Det skete ikke. Efter nogle dages forløb fik han varm grødomslag. Med således skiftende omslag gik det meste af 14 dage, men der gik ikke hul på bullenskab. Arm, hånd og fingre blev en uformelig klump. Lægen skar to huller mellem albue og håndled, og der udflød så megen materie, at den fyldte et fad, og der indsattes gummirør, der daglig skulle renses og atter indsættes, såret måtte ikke heles. Hidtil havde Anton været så syg, at han ikke kunne spise og meget af tiden lå i vildelse, men da armen var tømt for pus, og lægen var kørt, bad han om en mellemmad, og feberen forsvandt.

Et halvt år havde han armen opbundet, og der kom indtil 4 cm lange benflækker ud af såret, så han blev bange for at miste armen. Læge Petersen, Anst, trøstede ham og sagde: »Du skal nok blive rask, men det vil tage lang tid!« Han kaldte sygdommen »benbulning, der ikke var så farlig som benedder«.^{*)} Også Antons stærke kristentro holdt ham oppe. Han kunne nu selv gå til lægen, men besvimele undertiden under behandlingen, når lægen søgte i såret efter løse bensplinter. Det tog to år, før armen var lægt. Han badede daglig armen og lagde en klud med karbol på såret og iagttog streng renlighed.

Mange bragte ham vin og god mad som sædvanligt, når sygdom var til huse. Han huskede kun én af gæsterne, Mads Lunds datter Anna Kathrine, hun var voksen og Anton var i lømmelalderen.

^{*)} Sygdommen var åbenbart knogletuberkulose, benedder.

Anton Flinholm og hustru.

Til april tog han atter i sin plads. Skønt armen var opbundet, kunne han nok følge et spand heste og pløje med én hånd, lidt efter lidt kom højre hånd til hjælp. Til november kom han atter hjem og kom i klodsmagerlære i Vejen hos Anders Klodsmager (Anders Johansen). Det tog en måned, så sad han hjemme og lavede klodser, »franske træsko«, og slog læder på almindelige træsko. Klodser var dengang en stor artikel, han leverede især til forhandlere. Om sommeren tog han en halv plads, nemlig hos *Mads Lund på Damsgård* og næste år hel plads samme sted. Dér var milde ansigter og et godt arbejde.

Den ældste datter den førnævnte *Anna Kathrine* og Anton blev gode venner, dog ville han ikke fri til hende, før armen var lægt. Det skete den første sommer, han var dér. Da man opdagede, de var kærestefolk, var det slut med de milde ansigter. *Mads Lunds* var velstående folk og Anton fra en lille, fattig ejendom, hvor der var

megen hede, da hans far overtog den. Et ægteskab med den tjenestekarl skulle forpurre. Anna Kathrines forældre var ikke de værste, de sagde ikke så meget og var heller ikke raske. Mads Lund døde før de unges bryllup, og moderen led af kræft ved det ene øje, som sygdommen tog.

Nej, det var Anna Kathrines bror, *Frands*, der svor højt på, at Anton aldrig skulle få hans søster, men hans grovheder prellede af på Antons ro, og hans forsøg på at forhindre dem i at se hinanden eller tale sammen var »en latterlig umulighed«. De mødtes bl. a. til dans og i kirken. Var der sandsynlighed for, de unge kunne mødes ude en aften, sendte Frands en spion efter dem. Pigen måtte heller ikke gå til Antons hjem; stikpiller og ubehageligheder fik hun rigeligt af, men hun var tapper og sagde: »Sådan er det bestemt, og sådan bliver det!« Hendes søster Line var deres gode forbundsfælle.

Da november kom, kunne Anton selvfølgelig ikke være på Damsgård længere. Han tog hjem, hvor faderen trængte til hjælp, desuden havde han om sommeren en halv plads på Drostrupgård, ligesom han også gik i dagleje. Frands søgte imidlertid stadig at få Anna Kathrine på andre tanker. Da lod hun sig leje til en gård i Vejen. Hjemme passede hun mælkeriet, fodrede svin, syede og strikkede m. m., så hun var kendt for at være dygtig. Da fik hun at vide, at pladsen ikke var så rar, og hun fortrød lejemålet. De unge drøftede stillingen. Anton kunne få sine forældres ejendom for 2.300 kr. samt aftægt. Ejendommen var vel lille at svare aftægt af, men der skulle ikke mange penge til, og så fik de selvstændigt virke. Resultatet blev, at Anton overtog ejendommen 1. november 1883.

Først skulle lejemålet hæves. Det måtte Anton ordne. Det blev en såre vanskelig handel. Manden blev vred,

skønt Anton tilbød erstatning. Han måtte til sidst punge ud med 30 kr. – vel næsten et halvt års pigeløn.

Den 1. november så Anton Anna Kathrine komme gående skråt over markerne mod det, der skulle være hendes nye hjem. Hun kom med en bylt under armen som en anden tjenestepige. Anton blev usigelig lykkelig og løb hende i møde. De fik nu lejligheden indrettet, så der blev plads både til de unge og de gamle. Og 30. november samme år stod det lille, men glade bryllup. Der fulgte nu nogle år under meget små kår og meget arbejde, men også med liv og glæde, for begge havde et lyst og glad sind.

»Den alvor er kun slap,
som ej til spøgen smiler;
men slappere den spøg,
som ej på alvor hviler«.

De fik syv børn, af disse blev de fire født i dette hjem. Modviljen fra Anna Kathrines familie var forsvundet. Det fik de et håndgribeligt bevis for i 1892. Da fulgtes Anton og naboen på *Edelsborg*, Vilhelm Kock, hjemad fra Holsted marked med nogle ungmåtter, de ikke havde fået solgt. Da de var kommet gennem Estrup skov, pegede Kock på en gård syd for vejen og sagde: »Den gård har dyrlæge Hegelund købt for 11.000 kr. Hvis jeg kan få det for min, vil jeg også sælge«. – »Er det din mening?« siger Anton så. – »Ja, det er det. Det går skidt med det landvæsen, det vil ikke lykkes for os«. – »Da vil jeg give dig 10.500 for den«, siger Anton, og den pris blev de enige om. De havde gensidig betænkningstid til dagen efter, men handelen blev stående.

Anna Kathrine var betænkelig. »Vi sætter det til, vi har«, sagde hun. Det mente Anton ikke. – »Gå hen og snak med Frands om det«, sagde han. Hun kom tilbage

med den besked, at Frands ikke syntes, gården var for dyr, og han tilbød at hjælpe. – »Nu var han blevet en rigtig bror Frands«, skriver Flinholm. Frands Lund var i virkeligheden et godt menneske og havde efterhånden forstået, at søsteren ikke havde valgt nogen dårlig mand, og at Flinholm var en svoger, han kunne være bekendt.

15. maj 1892 flyttede familien så op på Edelsborg, en af de bedste gårde i Drostrup, men ikke i særlig god drift og med gamle bygninger. Den gamle ejendom solgte de for 6.800 kr. Nu kom der en god tid, stadig med rigeligt arbejde, men også med fremgang, der kendtes både i marken og på bygningerne.

I Drostrup lå en kommunegård eller fattiggård. Der var en bestyrer, men gården kunne ikke svare sig, og Vejen-Læborg sogneråd ville da lade bestyreren blive forpagter, da udtalte et af sognerådsmedlemmerne, *Albert Klausen* fra Hundsbæk mark, frygt for, at de gamle, som havde ophold på fattiggården, under således ændrede forhold måske ikke ville få den sædvanlige gode pleje. Formanden, *Joh. Lauridsen*, Grønvang, sagde da: »Er sognerådet ikke enig, lader vi forpagtningen falde. Så må vi hellere sælge gården«. Dette sidste blev der enighed om. Lauridsen foreslog nu Flinholm at købe gården. Flinholm var nemlig i sognerådet dengang. – »Du er jo nabo og kan passende have den, og du har mange børn«, sagde formanden videre. Det var Flinholm dog ikke forberedt på, han syntes, det var mere, end han kunne magte på én gang, men ville dog købe en parcel af gården. Joh. Lauridsen blev imidlertid ved at presse på, og enden blev da, at Flinholm købte hele gården, 70 tdr. land ret god jord for 20.000 kr. Det var i 1906.

Gennem fattiggårdens store stuehus gik en lang gang med værelser til begge sider. Skærvæggene, der næsten

alle var af rå sten, blev revet ned, nye vinduer sat i, og der indrettedes en god beboelse. Det kostede 700 kr. Så flyttede familien ind. Og kort efter overtog den ældste datter *Kirstine* og hendes mand *Markus Fink* Edelsborg.

1909 overdrog Flinholm gården til sønnen *Mads Flinholm*, men beholdt selv 30 tdr. land og byggede her en ny gård, hvor han og *Anna Kathrine* flyttede ind, lykkelige ved at kunne overlade de to gårde til deres børn. Men Anton var for virksom til at kunne nøjes med den lille ny gård. Han købte *Nollund Kloster* i Grindsted sogn, 219 tdr. land, for 13.000 kr. Det var en meget forfalden hedegård og stuehuset så dårlig og beskidt, rent ud sagt, at de ikke kunne bo i det, men fik en stue hos *Anna Kathrines* søster og svoger *Peder Skov*, som boede på *Nollundgård*. Den nye gård i *Drostrup* bestyrede *Frands Lund*, der havde solgt sin ejendom og købt et hus ved *Tombhul*.

Imidlertid måtte det ikke helt unge par, Anton og *Anna Kathrine*, på ny til at bygge, nemlig på *Nollund Kloster*. Deres søn, *Julius*, var bygmesteren, men det var i 1914, og han blev indkaldt til sikringsstyrken. Det var en streg i regningen. Da kom håndværkere fra *Grindsted* og tilbød at gøre arbejdet færdigt, og *Flinholms* kunne flytte ind i lejligheden til september.

Snart fik de to yngste sønner ejendommen. *Kristian* fik hovedparcellen og *Frederik* 100 tdr. land. De dyrkede hede op og kørte 300 favne mergel ud, og *Frederik* solgte tørvedynd i stor stil. Også *Kristian* blev indkaldt til sikringsstyrken. Hans forlovede, *Margrethe Olesen*, en datter af den kendte handelsmand *Niels Olesen* (se *Fra Ribe Amt 1963*, s. 584–96) bestyrede imens huset for brødrene. Efter nogle års forløb blev *Nollund Kloster* solgt til en meget virksom og dygtig mand, der ligefrem gjorde gården kendt, men det var *Anton Flinholm*

og hans drenge, der gav den det første hårde skub fremad.

Det aldrende ægtepar var flyttet tilbage til deres lille gård i Drostrup og boede dér til 1923, da de afstod den til deres yngste datter og svigersøn og byggede et hus tæt ved Edelsborg. Her boede de omgivet af børn og børnebørn, glade og taknemlige over, hvordan livet havde formet sig for dem. 4. november 1935 døde Anna Kathrine efter nogen tids svaghed. Anton boede endnu i huset en del år. Sin sidste tid var han hos sønnen og svigerdatteren Kristian og Margrethe Flinholm, og her døde han 12. januar 1951.

Som allerede nævnt nedskrev han sine minder, men han skrev mere end det, således et hæfte om »Spiritus og drukkenskab«. Et stort hæfte kaldte han »Min kære hustrus kogebog«. Den begynder med ordene: »Jeg har spist hendes mad i 52 år«. Derefter kommer en lovprisning af den gode, solide bondekost, hun tilberedte, om spisevaner i gamle dage, om slagtning, bagning, brygning og meget andet. Ligeledes indsendte han oplysninger til Nationalmuseet.

*

Som en lang, tynd 15 års dreng spiste meddeleren af disse linjer også Anna Kathrines gode mad. Jeg var nemlig tjenestekarl hos Flinholms, men jeg nød mere end maden. Jeg oplevede et par husbondsfolk, der ikke blot forstod »at fylde med hæderligt virke sin dag« og lægge lys og glæde over den, jeg oplevede tillige, at de ligesom anskueliggjorde, at »alle gode gaver, de kommer oven ned«. Derfor var andagten ved morgenbordet noget selvfølgeligt, og det var ligeledes den konvolut, som lå efter dem, da de begge var borte. Den var til Læborg kirke og indeholdt 1.000 kr. »fra Anton og Anna Kathrine«.